

บทบาทและการพัฒนาการของดนตรีแจ๊สในบริบทการศึกษาไทย

THE ROLE AND DEVELOPMENT OF JAZZ MUSIC IN THE THAI EDUCATIONAL CONTEXT

อติป เกตุสิริ¹, ณัฐยา เกตุสิริ², ศุภชัย เส้นเกษ³ และ วารุณี เรียนรู้⁴

Atip Ketusiri¹, Nattaya Ketusiri², Suphachai Senket³ and Warunee Rianru⁴

มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร^{2,4}

มหาวิทยาลัยราชธานี³

Navamindradhiraj University¹

Phranakhon Rajabhat University^{2,4}

Ratchathani University³

Corresponding Author e-mail: ketusiri.a@gmail.com

วันที่รับบทความ 18 เมษายน 2568; วันที่แก้ไข 16 พฤษภาคม 2568; วันที่ตอบรับ 17 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

ดนตรีแจ๊ส (Jazz) เป็นรูปแบบดนตรีที่มีต้นกำเนิดจากวัฒนธรรมแอฟริกัน-อเมริกันในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีลักษณะเด่นในเรื่องของจังหวะ อิมโพรไวส์ (Improvisation) และการแสดงออกทางอารมณ์อย่างอิสระ บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและการพัฒนาการของดนตรีแจ๊สในบริบทของการศึกษาไทย โดยวิเคราะห์ตั้งแต่ประวัติศาสตร์การเข้ามาของแจ๊สในประเทศไทย การพัฒนาในระดับสถาบันการศึกษา ตลอดจนการบูรณาการแจ๊สในหลักสูตรดนตรีไทย ทั้งในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา บทความนี้อ้างอิงข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทของแจ๊สในการส่งเสริมทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมของผู้เรียน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ดนตรีแจ๊สมีส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนและนักศึกษาในด้านทักษะการฟัง การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงการเปิดใจรับฟังเสียงดนตรีจากรากฐานที่แตกต่าง การตระหนักรู้และเคารพความต่างของแนวคิด สไตล์การแสดงออก และบริบททางวัฒนธรรมของผู้คนในแต่ละภูมิภาค อันนำไปสู่การมีทัศนคติแบบสากลและการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกผ่านศิลปะการแสดงออกทางดนตรี

อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดแคลนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านแจ๊สโดยตรง และการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐ บทความจึงเสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาดนตรีแจ๊สในระบบการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน ผ่านการพัฒนาหลักสูตร การสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศ และการสร้างการรับรู้ในสังคมถึงคุณค่าทางการศึกษาของดนตรีแจ๊สในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: ดนตรีแจ๊ส; การศึกษาไทย; บทบาท; พัฒนาการ

Abstract

Jazz music is a genre that originated from African-American culture in the early 20th century, characterized by its distinctive rhythm, improvisation, and expressive freedom. This academic article aims to examine the role and development of jazz music within the context of Thai education, covering its historical introduction to Thailand, its progression within educational institutions, and its integration into music curricula at both secondary and higher education levels. Drawing on relevant research, the article demonstrates how jazz plays a vital role in enhancing students' analytical thinking, creativity, and cultural development.

The findings reveal that jazz music significantly contributes to students' potential in areas such as listening skills, communication, teamwork, and, most notably, the cultivation of cultural diversity awareness. This involves being open to musical expressions from diverse roots, recognizing and respecting different perspectives, performance styles, and cultural contexts—ultimately fostering a global mindset and nurturing global citizenship through the art of musical expression.

However, several challenges remain, including a lack of specialized jazz educators and insufficient policy support from the government. The article concludes by proposing sustainable strategies to promote jazz music in the Thai education system, including curriculum development, international networking, and raising public awareness of the educational value of jazz in the 21st century.

Keywords: Jazz Music; Thai Education; Role; Development

บทนำ

ดนตรีมักถูกกล่าวขานว่าเป็น “ภาษาสากล” ที่สามารถเชื่อมโยงผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้าน ethnomusicology จำนวนมากได้ตั้งคำถามต่อแนวคิดดังกล่าว โดยชี้ให้เห็นว่าดนตรีแต่ละวัฒนธรรมมีโครงสร้าง บทบาท และความหมายที่แตกต่างกันอย่างลึกซึ้ง ซึ่งอาจไม่สามารถถ่ายทอดหรือเข้าใจได้ข้ามวัฒนธรรมโดยอัตโนมัติ (Nettl, 2005; Feld, 1984) ดนตรีบางวัฒนธรรมใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา บางวัฒนธรรมใช้เพื่อความบันเทิง หรือเป็นเครื่องมือถ่ายทอดประวัติศาสตร์และค่านิยมของสังคม ด้วยเหตุนี้ การเข้าใจดนตรีจึงต้องอาศัยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้สร้างและผู้ฟังร่วมด้วย

แม้ดนตรีแจ๊สจะถือกำเนิดจากวัฒนธรรมแอฟริกัน-อเมริกันในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีความแตกต่างจากบริบทไทยอย่างมาก แต่ด้วยอิทธิพลของโลกาภิวัตน์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ดนตรีแจ๊สจึงค่อย ๆ แทรกซึมเข้ามาในสังคมไทย โดยเฉพาะในแวดวงการศึกษา นับตั้งแต่ช่วงหลัง

สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ข้อมูลจากชัยณรงค์ อ่างศิริ (2551) ระบุว่า ดนตรีแจ๊สเริ่มเป็นที่รู้จักในหมู่นักดนตรีไทยผ่านวงดนตรีในไนต์คลับ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทหารอเมริกันในยุคสงครามเวียดนาม และต่อมาได้เข้าสู่ระบบการศึกษาไทยผ่านครูดนตรีและนักดนตรีที่มีประสบการณ์จากต่างประเทศ

เมื่อพิจารณากระบวนการเรียนรู้ของดนตรีแจ๊ส จะพบว่าเน้นการแสดงออกส่วนบุคคล การโต้ตอบแบบสด และการเรียนรู้จากการฝึกฝนจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “การเรียนรู้จากประสบการณ์” (Experiential Learning) ที่ Kolb (1984) กล่าวถึงว่า ผู้เรียนจะเกิดการเข้าใจอย่างลึกซึ้งเมื่อได้ลงมือปฏิบัติ สะท้อนคิด และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริง

แนวทางการเรียนรู้ในลักษณะเดียวกันนี้สามารถพบได้ในดนตรีพื้นบ้านไทยและดนตรีไทยเดิม ดนตรีพื้นบ้านไทย หมายถึงดนตรีที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละภูมิภาค เช่น หมอลำของภาคอีสาน เพลงฉ่อยของภาคกลาง หรือเพลงบอกของภาคใต้ ซึ่งมีลักษณะเด่นคือการโต้ตอบและการโต้ตอบระหว่างนักแสดงกับผู้ชม แม้จะต่างจากการอิมโพรไวส์ของดนตรีแจ๊สในเชิงเทคนิค แต่ก็สะท้อนแนวคิดร่วมกันเรื่อง “การสร้างสรรค์แบบปัจจุบันขณะ” ที่เกิดขึ้นในบริบทของการแสดงจริง

ในขณะเดียวกัน ดนตรีไทยเดิม เช่น เพลงเถาหรือเพลงหน้าพาทย์ ก็ใช้แนวทางการเรียนรู้ผ่านการฟังและปฏิบัติต่อเนื่อง ผู้เรียนจะได้รับองค์ความรู้จากครูผู้สอนโดยตรงผ่านการจดจำและฝึกซ้อม สะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมดนตรีไทยเองก็ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเช่นเดียวกับดนตรีแจ๊ส

บทความนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทและพัฒนาการของดนตรีแจ๊สในบริบทของการศึกษาไทย โดยวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดด้านการศึกษาดนตรีร่วมสมัย การบูรณาการวัฒนธรรมในหลักสูตร และการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง เพื่อทำความเข้าใจว่าเหตุใดดนตรีแจ๊สจึงสามารถเป็นเครื่องมือทางการศึกษาในการพัฒนาทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรได้รับการส่งเสริมในระบบการศึกษาไทยต่อไป

พัฒนาการของดนตรีแจ๊สในประเทศไทย

ดนตรีแจ๊สในประเทศไทยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในแต่ละยุคสมัยอย่างน่าสนใจ แม้ว่าดนตรีแจ๊สจะเป็นดนตรีที่มีต้นกำเนิดจากชาวแอฟริกัน-อเมริกันในสหรัฐอเมริกา แต่การเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยนั้นเริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ผ่านกระบวนการติดต่อทางการทูต การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ดนตรีแจ๊สเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในสังคมไทย

ยุคแรกเริ่ม: จากราชสำนักสู่ไนต์คลับ (พ.ศ. 2470–2490)

การรู้จักดนตรีแจ๊สในประเทศไทยเริ่มปรากฏในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงโปรดให้มีการแสดงดนตรีตะวันตกในงานราชพิธีต่าง ๆ และมีการนำวงดนตรีจากต่างประเทศเข้ามาแสดงในประเทศไทย (ณัฐวุฒิ พิมพ์ทอง, 2555) ช่วงปลายทศวรรษ 2470 เป็นต้นมา วงดนตรีไทยเริ่มมีการทดลองนำเครื่องดนตรีสากล เช่น แซกโซโฟนและทรัมเป็ต มาใช้ในการแสดง และเริ่มมีนักดนตรีไทยที่เล่นดนตรีแจ๊ส

อย่างจริงจัง เช่น วงดนตรีของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งประยุกต์ใช้ทักษะดนตรีตะวันตกในการสร้างสรรค์ผลงาน

ยุคอิทธิพลอเมริกันและสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2500–2518)

ช่วงสงครามเวียดนาม ดนตรีแจ๊สได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นจากอิทธิพลของทหารอเมริกันที่ประจำการในประเทศไทย โดยเฉพาะในฐานทัพภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ มีการเปิดไนต์คลับและบาร์ที่มีการแสดงดนตรีแจ๊สเพื่อความบันเทิง ซึ่งส่งผลให้นักดนตรีไทยจำนวนหนึ่งได้ฝึกฝนและเรียนรู้การเล่นแจ๊สจากการร่วมเล่นกับนักดนตรีต่างชาติ เช่น วงดนตรี "The Impossibles" และ "The Royal Sprites" ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น (ชัยณรงค์ อ่างศิริ, 2551)

นอกจากนี้ยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบการเรียนดนตรีแบบไม่เป็นทางการ เช่น การเรียนแจ๊สด้วยตนเองผ่านแผ่นเสียงและคาสเซต การถอดโน้ต (transcription) จากการฟัง และการเรียนแบบสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในวงการดนตรีอาชีพ

การเข้าสู่ระบบการศึกษาและสถาบันดนตรี (พ.ศ. 2520–2545)

ทศวรรษ 2520–2530 เป็นช่วงที่ดนตรีแจ๊สเริ่มได้รับการยอมรับในระดับวิชาการมากขึ้น มีการเปิดวิชาดนตรีแจ๊สในระดับมหาวิทยาลัย เช่น คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และคณะดุริยางคศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเริ่มต้นด้วยรายวิชาเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีแจ๊สและการฝึกอิมโพรไวส์ ก่อนจะพัฒนาเป็นหลักสูตรปริญญาตรีในเวลาต่อมา (ทิพวรรณ ชมศิลป์, 2560)

การเข้ามาของอาจารย์ชาวต่างประเทศที่มีความเชี่ยวชาญในด้านแจ๊ส เช่น Dr. Steve Treseler และ Prof. John Ferguson มีบทบาทสำคัญในการยกระดับการเรียนแจ๊สให้เป็นระบบมากขึ้น โดยเน้นทั้งการอ่านโน้ต การฟัง การเขียนเพลง และการแสดงสด

แจ๊สร่วมสมัยและการประยุกต์กับดนตรีไทย (พ.ศ. 2546–ปัจจุบัน)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ดนตรีแจ๊สในประเทศไทยเริ่มมีพัฒนาการที่ผสมผสานระหว่างความเป็นสากลกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น นักดนตรีรุ่นใหม่จำนวนมากได้พยายามสร้าง “Thai Jazz” หรือดนตรีแจ๊สแบบไทยขึ้นมา โดยนำทำนอง เพลงพื้นบ้าน เครื่องดนตรีไทย เช่น ขลุ่ย ซอ และระนาด มาใช้ร่วมกับการจัดวางแบบแจ๊ส ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ดนตรีแจ๊สในแบบที่สะท้อนรากวัฒนธรรมของชาติ (วรภรณ์ เฟื่องสุข, 2564)

นอกจากนี้ การจัดเทศกาลดนตรีแจ๊ส เช่น Hua Hin Jazz Festival, Thailand International Jazz Conference (TIJC), และ Bangkok Jazz Festival ได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างพื้นที่สำหรับการแสดงออกและพัฒนาให้นักดนตรีรุ่นใหม่ รวมถึงการสร้างเครือข่ายระหว่างนักดนตรีไทยและนานาชาติ (TIJC, 2023)

ปัจจุบัน สถาบันดนตรีต่าง ๆ เช่น วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต และสถาบันพระปกเกล้า มีหลักสูตรการสอนดนตรีแจ๊สที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงบัณฑิตศึกษา รวมถึงมีการสนับสนุนการวิจัยและการประพันธ์เพลงแจ๊สโดยคนไทย

บทบาทของดนตรีแจ๊สในบริบทการศึกษาไทย

ดนตรีแจ๊สในบริบทการศึกษาไทยไม่ได้เป็นเพียงรูปแบบดนตรีตะวันตกที่ได้รับความนิยมในแวดวงบันเทิงเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในด้านการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะทางดนตรี และการส่งเสริมคุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์ในตัวผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา ดนตรีแจ๊สได้รับการบรรจุในหลักสูตรดนตรีอย่างเป็นทางการ และได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพในการพัฒนาองค์ความรู้ ดนตรีสากลควบคู่กับการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้แบบองค์รวม

การบรรจุดนตรีแจ๊สในหลักสูตรการศึกษา

ในช่วงปลายทศวรรษ 2530–2540 หลายสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเริ่มบรรจุดนตรีแจ๊สในหลักสูตรอย่างเป็นทางการ เช่น คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล และวิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต (ทิพวรรณ ชมศิลป์, 2560) โดยเนื้อหาในหลักสูตรครอบคลุมทั้งทฤษฎีดนตรีแจ๊ส การฝึกอิมโพรไวส์ (improvisation) การเรียบเรียงเสียงประสาน (arranging) และการปฏิบัติเครื่องดนตรีในรูปแบบวงแจ๊ส ซึ่งส่งผลให้นักเรียนดนตรีมีความรู้ที่รอบด้านทั้งด้านเทคนิคและการสื่อสารทางดนตรี

การเรียนดนตรีแจ๊สยังเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านการประพันธ์เพลง การตีความบทเพลงในรูปแบบเฉพาะตน และการร่วมวงดนตรีที่เน้นการโต้ตอบอย่างอิสระ ซึ่งสะท้อนแนวคิดแบบ “constructivist learning” หรือการเรียนรู้โดยการลงมือทำและสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรง (Biggs & Tang, 2011)

การสร้างทักษะและสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21

ดนตรีแจ๊สมีลักษณะเด่นคือการอิมโพรไวส์ซึ่งเป็นการเล่นดนตรีแบบสดและอิสระ ทำให้ผู้เรียนต้องใช้ทักษะการฟัง การตอบสนองอย่างรวดเร็ว และความเข้าใจเชิงลึกในโครงสร้างดนตรี ซึ่งเป็นทักษะที่สอดคล้องกับสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Partnership for 21st Century Learning, 2015)

นอกจากนี้ การเรียนรู้ผ่านดนตรีแจ๊สยังส่งเสริมการยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม การฟังความเห็นที่แตกต่าง และการเคารพในเสรีภาพของการแสดงออกทางดนตรี ซึ่งเป็นมิติทางสังคมที่สำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึกในประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองโลก (วราภรณ์ เพ็งสุข, 2564)

การสร้างเครือข่ายวิชาชีพและโอกาสทางอาชีพ

ดนตรีแจ๊สยังมีบทบาทในการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและการประกอบอาชีพทางดนตรีอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสนับสนุนให้นักศึกษาได้เข้าร่วมการประกวด การเวิร์กช็อป และเทศกาลดนตรีต่าง ๆ เช่น Thailand International Jazz Conference (TIJC), Hua Hin Jazz Festival และโครงการ Jazz Camp ต่างประเทศ ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนไทยได้เรียนรู้จากศิลปินแจ๊สระดับโลก และสร้างเครือข่ายกับนักดนตรีทั้งในและต่างประเทศ (TIJC, 2023)

งานวิจัยของ กิตติชัย พันธุ์โกศล (2562) พบว่าผู้ที่จบการศึกษาด้านดนตรีแจ๊สมีแนวโน้มประกอบอาชีพในสายงานดนตรีอย่างยั่งยืน ทั้งในฐานะนักดนตรีอาชีพ ครูดนตรี นักเรียบเรียงเสียงประสาน และผู้ผลิตสื่อดนตรี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าดนตรีแจ๊สไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในแวดวงวิชาการ แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้อย่างหลากหลาย

ดนตรีแจ๊สในระดับมัธยมศึกษาและกิจกรรมนอกห้องเรียน

แม้ดนตรีแจ๊สยังไม่ได้บรรจุอย่างเป็นทางการในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่มีโรงเรียนบางแห่ง โดยเฉพาะโรงเรียนสาธิตและโรงเรียนเอกชน ได้ริเริ่มนำกิจกรรมวงดนตรีแจ๊สมาบูรณาการกับการเรียนการสอนในวิชาดนตรี ตัวอย่างเช่น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และโรงเรียนดนตรีเอกชนบางแห่ง เช่น KPN Music Academy และ The Jazz Camp Bangkok ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนวง Big Band และการอิมโพรไวส์ตั้งแต่วัยเด็ก

การบูรณาการกิจกรรมแจ๊สในระดับมัธยมศึกษาช่วยส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์ ความกล้าแสดงออก และการทำงานร่วมกับผู้อื่น จากงานวิจัยของ Sawyer (2004) พบว่า การเรียนรู้ดนตรีแจ๊สผ่านกระบวนการอิมโพรไวส์ช่วยกระตุ้นสมองส่วนหน้าที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจแบบฉับพลันและความยืดหยุ่นทางความคิด ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ Biasutti & Frezza (2009) ยังระบุว่า การฝึกดนตรีแจ๊สในวัยเยาว์ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล การรับฟังเชิงลึก และการปรับตัวในสภาวะไม่แน่นอน ซึ่งล้วนมีความสำคัญต่อการเติบโตทั้งทางวิชาการและสังคม

นอกจากกิจกรรมในห้องเรียนแล้ว กิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น ค่ายดนตรีแจ๊ส การประกวดระดับเยาวชน และการแสดงคอนเสิร์ตในชุมชน ยังเป็นเวทีให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ดนตรีอย่างมีความหมาย โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการโต้ตอบอย่างเป็นธรรมชาติและไม่ตัดสินผลลัพธ์แบบตายตัว

ปัญหาของดนตรีแจ๊สในบริบทการศึกษาไทยและข้อเสนอแนะ

แม้ดนตรีแจ๊สจะได้รับความนิยมและยอมรับมากขึ้นในระบบการศึกษาไทย แต่ยังคงมีปัญหามากมายประการที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพและการยอมรับของดนตรีแจ๊สในระดับการศึกษาทั้งในด้านการเรียนการสอน การสนับสนุน และการพัฒนาองค์ความรู้ให้มีความลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยสามารถจำแนกปัญหาหลัก ๆ ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการศึกษาและหลักสูตร 2) ปัญหาด้านการสนับสนุนและทรัพยากร 3) ปัญหาด้านการยอมรับในสังคม

1. ปัญหาด้านการศึกษาและหลักสูตร

แม้ว่าในปัจจุบัน หลักสูตรดนตรีแจ๊สในระดับอุดมศึกษาจะได้รับการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แต่ในหลายกรณี หลักสูตรเหล่านี้ยังคงมุ่งเน้นไปที่ทฤษฎีดนตรีตะวันตกทั่วไป โดยขาดการเชื่อมโยงกับดนตรีไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนาทักษะการประยุกต์ดนตรีแจ๊สให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของตนเองได้ (วรารักษ์ เฟื่องสุข, 2564)

ในขณะเดียวกัน นักเรียนดนตรีแจ๊สหลายคนยังพบปัญหาด้านการขาดโอกาสในการฝึกฝนในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น การเล่นร่วมกับวงดนตรีใหญ่ การอิมโพรไวส์ในบริบทต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการฝึกทักษะดนตรีแจ๊สอย่างแท้จริง (ทิพวรรณ ชมศิลป์, 2560) ดังนั้นการปรับปรุงหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงและการสร้างสถานการณ์การเล่นสดจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนให้มีความยืดหยุ่นและพร้อมสำหรับการทำงานในวงการดนตรีอาชีพ

2. ปัญหาด้านการสนับสนุนและทรัพยากร

อีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญคือการขาดแคลนทรัพยากรและการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ดนตรีแจ๊สต้องการเครื่องดนตรีและอุปกรณ์เฉพาะที่มีราคาค่อนข้างสูง รวมถึงการจัดหาครูผู้สอนที่มีคุณภาพซึ่งสามารถถ่ายทอดทักษะและองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันการสนับสนุนด้านทุนทรัพย์สำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในสถาบันการศึกษาที่ยอดเยี่ยมายังคงมีข้อจำกัด (กิตติชัย พันธโกศล, 2562)

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านการขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งขันดนตรีแจ๊สระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนดนตรีได้รับประสบการณ์และสามารถสร้างเครือข่ายกับนักดนตรีต่างชาติได้ การขาดกิจกรรมเช่นนี้จะทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับประสบการณ์การแสดงสดที่จำเป็นต่อการพัฒนาทักษะการเล่นดนตรีอย่างเต็มที่

3. ปัญหาการยอมรับในสังคม

แม้ว่าดนตรีแจ๊สจะได้รับการยอมรับมากขึ้นในแวดวงวิชาการและสถาบันการศึกษาบางแห่ง แต่ในภาพรวมของสังคมไทย ดนตรีแจ๊สยังคงถูกมองว่าเป็นดนตรีเฉพาะกลุ่ม และมีความนิยมจำกัดอยู่ในหมู่ผู้สนใจดนตรีตะวันตกหรือผู้ที่มียุทธทรัพย์พอสมควร ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนนี้ส่งผลให้การเรียนดนตรีแจ๊สมักไม่ได้รับการส่งเสริมจากครอบครัวหรือชุมชนในวงกว้าง

หนึ่งในอุปสรรคสำคัญคือความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ “การลงทุนในการเรียนดนตรีแจ๊ส” ซึ่งหลายครอบครัวมองว่าเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าในระยะยาว ทั้งในแง่ค่าเรียน ค่าเครื่องดนตรีที่มีราคาสูง และการที่อาชีพทางดนตรีถูกมองว่ายังไม่มีเสถียรภาพ ตัวอย่างเช่น เครื่องดนตรีอย่างแซกโซโฟน ทรัมเป็ต หรือเปียโนไฟฟ้าคุณภาพสูง มักมีราคาหลักหมื่นถึงหลักแสนบาท ขณะที่การเรียนแบบรายบุคคลหรือเข้าร่วมเวิร์กช็อปเฉพาะทางก็มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับกิจกรรมเสริมอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ Hallam (2010) ระบุว่า การเรียนดนตรีมีผลในเชิงบวกทั้งด้านพัฒนาการทางสติปัญญา สมาธิ และความสามารถในการคิดเชิงระบบ ซึ่งเป็นทักษะที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ไม่ว่าอาชีพหลากหลาย ไม่จำกัดเฉพาะอาชีพนักดนตรีโดยตรง นอกจากนี้ งานศึกษาโดย Pitts (2009) ยังเสนอว่า นักเรียนที่ผ่านการเรียนดนตรีในวัยเยาว์มีแนวโน้มพัฒนาความมั่นใจในตนเองและทักษะการจัดการเวลา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่เป็นที่ต้องการในตลาดแรงงาน

การไม่เข้าใจคุณค่าเชิงระยะยาวของการเรียนดนตรีแจ๊สจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวจำนวนมากไม่เห็นความจำเป็นในการสนับสนุนลูกหลานให้เรียนแนวดนตรีนี้ โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับการเรียนสายวิชาชีพที่ให้ผลลัพธ์จับต้องได้ชัดเจนกว่าในสายตาสังคม นอกจากนี้ ยังมีความเข้าใจผิดว่าการเรียนแจ๊สจำกัด

เฉพาะนักดนตรีเก่งหรือมืออาชีพเท่านั้น ทั้งที่ความจริงแล้ว กระบวนการเรียนรู้แจ๊สสามารถปรับใช้กับผู้เรียนหลากหลายระดับ และมีคุณค่าในฐานะกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิต (life skills) เช่น การคิดสร้างสรรค์ การฟังอย่างลึกซึ้ง และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การแก้ไขปัญหานี้จึงควรเริ่มต้นจากการสื่อสารให้สังคมเข้าใจว่า การเรียนดนตรีแจ๊สไม่ใช่เพียงการฝึกฝนเพื่อเป็นนักดนตรีมืออาชีพเท่านั้น แต่ยังเป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเติบโตทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญาของผู้เรียนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้และส่งเสริมดนตรีแจ๊สในระบบการศึกษาไทย มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน

ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะการประยุกต์ดนตรีแจ๊สร่วมกับดนตรีไทย โดยการสอดแทรกองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านและวัฒนธรรมไทยในหลักสูตรดนตรีแจ๊ส นอกจากนี้ ควรเพิ่มการฝึกฝนในสภาพแวดล้อมที่เป็นการเล่นจริง เช่น การจัดวงดนตรีแจ๊สใหญ่ และกิจกรรมที่ส่งเสริมการอิมโพรไวส์

2. การสนับสนุนด้านทรัพยากรและทุนการศึกษา

ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเครื่องดนตรีที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนดนตรีแจ๊ส รวมถึงการสนับสนุนทุนการศึกษาหรือกิจกรรมทางดนตรีต่าง ๆ ที่ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมการแข่งขันระดับชาติและนานาชาติ

3. การส่งเสริมและสร้างความเข้าใจในสังคม

ควรมีการจัดกิจกรรมและเทศกาลดนตรีแจ๊สที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าร่วมและรับชมการแสดง เพื่อสร้างความเข้าใจและยอมรับในคุณค่าของดนตรีแจ๊สในสังคมไทย การจัดงานและกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นความสนใจในดนตรีแจ๊สและทำให้มันเป็นที่ยอมรับในวงกว้างมากขึ้น

4. การส่งเสริมให้มีเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษาและวงการดนตรี

การสร้างเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัย โรงเรียนดนตรี และวงการดนตรีมืออาชีพ เช่น การจัดเวิร์กช็อปหรือการแสดงดนตรีร่วมกับนักดนตรีระดับโลก จะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเชื่อมโยงกับวงการดนตรีระดับสากล

สรุปองค์ความรู้

ดนตรีแจ๊สในบริบทการศึกษาไทยมีบทบาทสำคัญในหลายแง่มุม ทั้งในด้านการพัฒนาทักษะทางดนตรี ความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา ดนตรีแจ๊สไม่เพียงแต่เป็นวิชาที่เพิ่มความรู้ทางด้านดนตรีเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในกิจกรรมการเล่นดนตรีสด เช่น การอิมโพรไวส์ การเล่นในวงดนตรีใหญ่ และการเรียบเรียงเสียงประสาน

ในขณะเดียวกัน การบรรจุดนตรีแจ๊สในหลักสูตรการศึกษาไทยก็ยังพบกับอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาหลักสูตรที่ยังคงมุ่งเน้นไปที่ทฤษฎีดนตรีตะวันตกโดยทั่วไป ซึ่งยังไม่เชื่อมโยงกับดนตรีไทยหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้การขาดแคลนทรัพยากรและการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการจัดหาครูผู้สอนที่มีคุณภาพและเครื่องดนตรีที่จำเป็นยังคงเป็นปัญหาที่ค้างคาในระบบการศึกษา

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการขาดความเข้าใจในคุณค่าของดนตรีแจ๊สในสังคมไทย โดยทั่วไปยังมองว่าเป็นดนตรีที่จำกัดอยู่ในกลุ่มผู้สนใจดนตรีตะวันตกเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ทำให้การเผยแพร่และการสนับสนุนดนตรีแจ๊สในวงกว้างไม่เกิดขึ้นอย่างที่ควรเป็น การขาดการส่งเสริมและการสร้างความเข้าใจในสังคมส่งผลให้ผู้เรียนและครอบครัวไม่เห็นความสำคัญในการศึกษาดนตรีแจ๊ส ซึ่งทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากครอบครัวและชุมชน

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมีดังนี้ การพัฒนาหลักสูตรดนตรีแจ๊สควรเพิ่มองค์ความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านและวัฒนธรรมไทยเข้าไปในหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ทักษะที่ได้รับในบริบทที่เหมาะสมและสะท้อนเอกลักษณ์ของตนเองได้อย่างชัดเจน การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกฝนจริง เช่น การจัดกิจกรรมการเล่นดนตรีสด การจัดวงดนตรีใหญ่ และการอิมโพรไวส์จะช่วยเสริมทักษะของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการจัดหาเครื่องดนตรีและการสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งขันดนตรีแจ๊สระดับชาติและนานาชาติ เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริงจากการแสดงและการแข่งขัน ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาได้พัฒนาทักษะและสร้างเครือข่ายกับนักดนตรีในระดับสากล

สุดท้าย การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของดนตรีแจ๊สในสังคมไทยก็เป็นสิ่งสำคัญ การจัดกิจกรรมและเทศกาลดนตรีแจ๊สที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้สัมผัสประสบการณ์จริงจากการแสดงดนตรีแจ๊สจะช่วยสร้างการยอมรับในวงกว้าง การส่งเสริมดนตรีแจ๊สในระดับสังคมไม่เพียงแต่ช่วยให้ดนตรีแจ๊สได้รับการยอมรับอย่างเต็มที่ แต่ยังช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางสังคมของเยาวชนไทยได้อย่างมากมาย

ดนตรีแจ๊สในระบบการศึกษาไทยมีศักยภาพในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพ หากได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในสังคม ดนตรีแจ๊สจะสามารถเติบโตและเป็นส่วนสำคัญของการศึกษาที่ช่วยสร้างคนให้มีคุณภาพในระดับสากลได้อย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติชัย พันธิโกศล. (2562). แนวโน้มการประกอบอาชีพของบัณฑิตดนตรีแจ๊สในประเทศไทย. *วารสารดนตรีร่วมสมัย*, 5(1), 33–47.
- ชัยณรงค์ อ่างศิริ. (2551). ประวัติศาสตร์ดนตรีแจ๊สในประเทศไทย. *วารสารศิลปกรรม*, 5(2), 67–85.
- ทิพวรรณ ชมศิลป์. (2560). การพัฒนาหลักสูตรดนตรีแจ๊สระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. *วารสารดนตรีศึกษาไทย*, 14(1), 45–61.

- ธีรยุทธ แก้วไสยาสน์. (2562). *เปรียบเทียบการคิดสร้างสรรค์ระหว่างนักเรียนดนตรีแจ๊สและดนตรีคลาสสิก* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- วรารณ เพ็งสุข. (2564). ดนตรีแจ๊สกับการพัฒนาเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารศิลปกรรมและวัฒนธรรม*, 9(2), 112–124.
- สุวิทย์ ประดิษฐ์สุข. (2565). การจัดการเรียนการสอนดนตรีแจ๊สในมหาวิทยาลัยไทย: บทเรียนจากภาคสนาม. *วารสารการศึกษาเชิงปฏิบัติ*, 12(3), 103–120.
- Berliner, P. F. (1994). *Thinking in jazz: The infinite art of improvisation*. University of Chicago Press.
- Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for quality learning at university* (4th ed.). McGraw-Hill Education.
- Hallam, S. (2010). The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. *International Journal of Music Education*, 28(3), 269–289.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
- Nettl, B. (2005). *The study of ethnomusicology: Thirty-one issues and concepts*. University of Illinois Press.
- Partnership for 21st Century Learning. (2015). *Framework for 21st century learning*. <http://www.battelleforkids.org/networks/p21>
- Pitts, S. (2009). Roots and routes in adult musical participation. *British Journal of Music Education*, 26(3), 241–256.
- Sarath, E. (2002). Improvisation and curriculum reform. In R. Colwell & C. Richardson (Eds.), *The new handbook of research on music teaching and learning* (pp. 188–198). Oxford University Press.
- Sawyer, R. K. (2004). Creative teaching: Collaborative discussion as disciplined improvisation. *Educational Researcher*, 33(2), 12–20.
- Thailand International Jazz Conference (TIJC). (2023). *Program highlights and outreach activities*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Jossey-Bass.